

Příprava empirické části kvalifikační práce

Jiří Mareš

Univerzita Karlova v Praze

Lékařská fakulta v Hradci Králové

„Zdravý rozum“ a výzkum

obyčejný člověk se vyjadřuje nepřesně	výzkumník užívá přesně definovaných pojmů
obyčejný člověk „ověřuje“ své názory, selektivně (všimá si převážně toho, co souhlasí s jeho názory)	výzkumník ověřuje své předpoklady empiricky, systematicky, kontrolovaně
obyčejný člověk se zajímá o vztahy mezi sledovanými jevy povrchně, nesystematicky	výzkumník studuje vztahy velmi detailně, systematicky, v mnoha souvislostech

Hlavní problémy výzkumu v praxi

- výzkum se často opírá o nestandardizované dotazníky („udělali jsme si svůj“);
- kvalita takového dotazníku se nezkoumá a tedy ani nezlepšuje
- získaná data nejsou vhodným způsobem zpracována („nám stačí procenta“)
- získaná data nejsou adekvátně interpretována („všichni víme, jak je to složité, nemůžeme sledovat všechno“)
- výstup z provedeného šetření nemá adekvátní podobu: nelze s ní dobře pracovat ani v praxi, ani ve výzkumu (zobecnitelnost, využitelnost, opakovatelnost)

Typické chyby při volbě problému

Výzkum je koncipován:

- příliš **široce**: uživil by se na něm celý tým lidí
- příliš **nejasně**: není zřejmé, v čem je těžiště
- **nepoučeně**: student neví, co se zatím o problému zjistilo
- **zjednodušeně**: vytrhává věci z kontextu
- **naiivně**: nebere v úvahu obtíže, které jsou s tím spojeny

Stanovení výzkumného problému

- určit, **co** chci zkoumat (*něco kolem žákovské aktivity; šikanu ve škole*)
- **jak podrobně** to chci zkoumat
- v **jakém zařízení** to chci zkoumat
- u **koho** to chci zkoumat – osoby, skupiny osob atd.
- kdy, v kterém období to chci zkoumat
- kde, v jakých situacích to chci zkoumat
- jak dlouho to chci zkoumat
- kdo mi s tím může pomoci

Připravil prof. J. Mareš, LF UK Hradec Králové

Základní praktické úvahy (proveditelnost)

- Je to téma, s nímž mám nějaké zkušenosti?
- Je to téma, s nímž budu moci proniknout do terénu?
- Stihnu to, co chci zkoumat, během stanoveného času?
- Co přesně chci zkoumat? Kam se tím zařazuji v rámci současných výzkumů?
- Která metoda bude asi nejvhodnější? Co se jiným autorům osvědčilo a co neosvědčilo?
- Mohu své výsledky potom s něčím srovnat?

Typické chyby při volbě výzkumných metod

- vytvořím si sám dotazník
- seženu si někde nějaký dotazník
- rozdám ho ve škole a pak řeknu někomu známému, aby mně ho rozdal tam u nich
- na začátku budou nějaké identifikační údaje
- pak budou otázky, na které se bude odpovídat výběrem z nabídnutých alternativ (není specifikováno, kolik variant má respondent vybrat)
- budou tam i otázky, na které musí respondent napsat svůj názor

Příprava výzkumných metod

- závisí na zvoleném přístupu (kvantitativní, kvalitativní, smíšený)
- vybrat z hotových metod potřebný nástroj (**metodou** je např. dotazníkové šetření, **nástrojem** konkrétní dotazník vytvořený osobou XY pro zkoumání jevu ABC)
- byl nástroj standardizován pro české podmínky?
- není jeho použití něčím vázáno? odbornost, souhlas autora, typ zkoumané populace, účel použití
- vytvořit vlastní nástroj, konzultovat ho s odborníky
- ověřit v předvýzkumu, získat zkušenosti

Typické chyby při použití výzkumného nástroje

- vedení instituce a učitelé nejsou informováni, že chcete něco zkoumat
- osoby nevědí, proč by měly odpovídat zrovna mně (kdo šetření organizuje, koho zastupujete?)
- osoby nejsou motivovány odpovídat pravdivě – efekt sociální žádoucnosti odpovědí
- osoby odrazuje délka dotazníku
- osoby odrazuje obsah otázek: jdou příliš na tělo, nechápou, na co tazatel vlastně ptá, osoby sice chápou, ale o tomhle nikdy moc neuvažovaly.

Typické chyby při zpracování dat

- bere se otázka po otázce a spočítají se procenta (provede se jen tzv. první třídění)
- nezjišťuje se, zda existují významné rozdíly mezi různými **skupinami respondentů**
- dané věkem, pohlavím, zkušenostmi, typem zařízení, zřizovatelem, velikostí školy, velikostí třídy, spádovou oblastí
- Nestanoví se ani konkrétní třídící položky:
 - ◆ Co je za žáky, kteří na otázku č. 2a 3 odpověděli záporně?
 - ◆ Jak odpověděli na zbývající otázky ti, učitelé, kteří mají kladný vztah z žákům a učitelé, kteří ho nemají?

Typické chyby při interpretování dat

- jen se popíše získané výsledky, ale nezaujme se hodnotící stanovisko
- chybí úvaha o tom, co mohlo ovlivnit získané výsledky, co je mohlo zkreslit
- chybí upozornění na to, co se v daném šetření přímo nesledovalo, co nebylo možné zjistit
- chybí srovnání s výsledky jiných autorů
- chybí bilance toho, jaké jsou limity použití získaných výsledků

Připravil prof. J. Mareš, LE UK Hradec Králové

Závěry

- výzkum je odborná činnost jako kterákoli jiná; platí to i pro pedagogický výzkum
- výzkum má svá pravidla a ta se musí dodržovat
- je třeba zvýšit nároky na výzkumné sondy, které se odehrávají v rámci kvalifikačních prací
- odstup od vyspělých zemí je ještě velký, ale je v našich silách ho zmenšovat;
- nikdo jiný to za nás neudělá

Připravil Prof. J. Mareš, LF UK Hradec Králové

